

**Інформаційний звіт про проведені пошуково-ексгумаційні дослідження
місць ймовірних поховань українців, військовослужбовців інших
національностей, загиблих у роки Другої Світової війни в селах:
Бонишин, Волуйки, Залісся, Зашків, Княже, Поляни, Почапи, Хильчиці
Золочівського району Львівської області
(2016 рік).**

Частина четверта

Об'єкт № 6 розташований в селі Поляни, з південної сторони римокатолицького костелу, біля стіни релігійної споруди (світлина 1, 2, 3).

Світлина 1

Про військовий цвинтар вояків німецьких збройних формувань у селі Поляни Золочівського району керівнику пошукової групи у Золочівському районі др. Ігору Кузьмі розповів житель села Поляни пан Сокульський Володимир Степанович, 1938 року народження, який особисто бачив могили німецьких вояків, розташовані з південної і східної сторін римо-католицького костелу. Також інформація про масове поховання німецьких військовиків у Полянах була підтверджена відповідальним працівником Представництва Німецької Народної Спілки по догляду за військовими похованнями в Україні паном Мироном Старком.

Пошук місць захоронень у вказаному паном Володимиром місці розпочали з закладання першого ряду розвідкових шурфів паралельно до південної стіни костелу, з заходу на схід (світлина 4).

Світлина 4

У результаті проведеного шурфування у 8 розвідкових шурфах, закладених на віддалі 1 м від стіни споруди, жодних слідів поховань не виявлено.

У другому ряді, закладеному перпендикулярно ряду першому, на віддалі 1,5 м від стіни в шурфах 1 і 2 на глибині 1,7 м від сучасної поверхні виявлено людські останки у вигляді тазових і гомілкових кісток нижніх кінцівок скелета людини (світлина 5).

Світлина 5

Розкопки захоронення здійснювалися поштиховим (пластовим) методом з відкриттям площини усієї могили.

Подальші дослідження віднайденого місця захоронення дають можливість локалізувати дві поховальні ями, визначити приблизні розміри та кількість захоронених тут осіб. Погребні ями прямокутної форми, розміром 0,7 x 1,8 м, глибина залягання долівки – 1,8 м від сучасної поверхні, захоронення має планомірний характер: тіла загиблих військовиків після бою вивезли з місця бойових дій і похоронили на передбаченому для цього місці в зазделегідь підготовлені поховальні ями. Людські скелети лежали у витягнутих положеннях на спині, черепними коробками на північ. Кістки скелетів збереглися добре, відповідно можна приблизно визначити вік загиблих. Встановлено, що вони належали особам чоловічої статі, віком від 30 до 40 років. Знайдені в погребних ямах особисті речі, залишки військового спорядження, військовий ідентифікатор німецького зразка підтверджують розповідь пана Володимира Сокульського та відомості з німецького військового архіву про масове захоронення німецьких військовиків у селі Поляни (світлина 6).

Світлина 6

Таким чином, в результаті дослідження військових поховань на об'єкті 6 з поховальних ям 1 та 2 було ексгумовано останки **двох осіб**. Супровідний матеріал, знайдений в поховальних ямах, підтверджує приналежність похованих до німецьких збройних формувань. За наявності військового ідентифікатора в одного із похованих вдалось встановити його особисті дані: -188-1./Inf.Ers.Btl.173 - **Zehl Kurt Paul, Oberleutnant - 28.08.1919-19.07.1944.**

Після завершення досліджень місце захоронення було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 7).

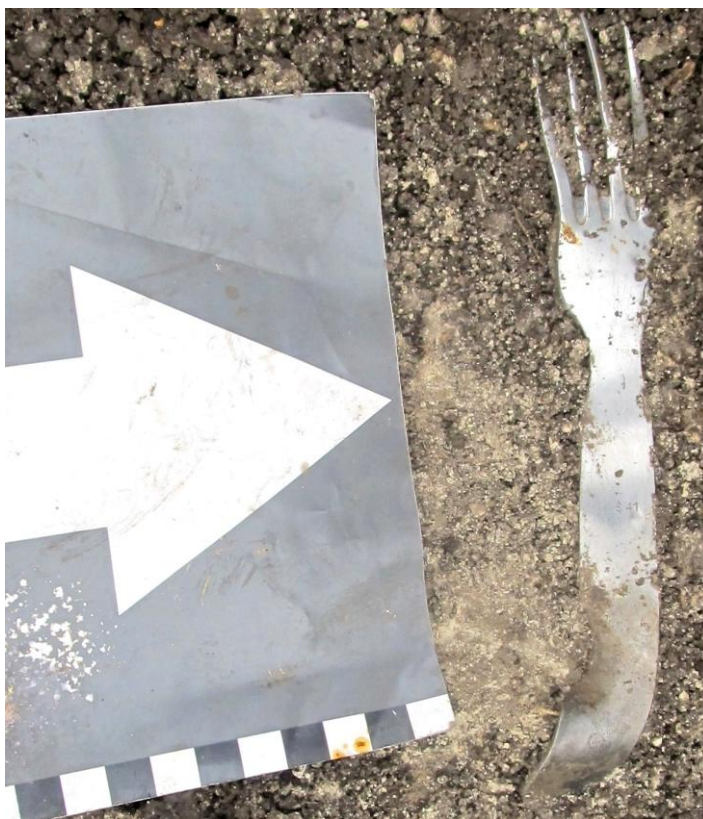
Світлина 7

Об'єкт № 7 знаходиться в селі Почапи Золочівського району, на сільськогосподарських угіддях, які розташовані з північної сторони села (світлина 1).

Світлина 1

Досліджуючи місця боїв липня 1944 року між німецькими збройними формуваннями і радянською РСЧА у селі Почапи та його околицях, пошуковці ГО «Пам'ять» знову натрапили на військове захоронення тих часів. З допомогою металодетектора на глибині 0,3 м від сучасної поверхні було знайдено виделку з нержавіючої сталі німецького взірця (світлина 2).

Світлина 2

Виявлена знахідка наштовхнула на думку про ймовірність розташування у цьому місці військового захоронення. Закладено розвідковий шурф, і на глибині 0,4 м від сучасної поверхні натраплено на розрізнені фрагменти людського скелета. При поглибленні та розширенні розкопу віднайдено військовий шолом німецького зразка (світлина 3).

Світлина 3

Розкопки захоронення здійснювалися поштиховим (пластовим) методом з відкриттям площини усієї могили.

Погребна яма прямокутної форми, розміром 0,6 x 1,7 м, глибина залягання долівки – 0,4 м від сучасної поверхні, захоронення має санітарний характер: тіла загиблих вояків нашвидкоруч прикопали на місці загибелі. Людські скелети лежать у напіввтягнутому положенні, черепними коробками скеровані на північний схід. Черепні коробки розтрощені і розрізнені, причини руйнування визначити неможливо. Кістки скелетів завдяки сухості ґрунту збереглися добре, відповідно можна твердити, що загиблі чоловічої статі, віком приблизно від 30 до 40 років (світлина 4).

Світлина 4

Особисті речі і військове спорядження захоронених військовиків:

Останок 1 представлений: один металевий гудзик, вісім цинкових, пофарбованих в захисний колір гудзиків до мундира; один пластмасовий гудзик до штанів; два алюмінієвих мундирних гачки для підтримання пояса зі спорядженням; фрагмент ємності для зберігання жиру, масла; підкладний матеріал до козирка військового кепкі моделі М 43; батарейка до ліхтарика; шкіряний поясок для спорядження; виделка з нержавіючої сталі з тисненням підприємства-виробника; половинка військового ідентифікатора німецького зразка.

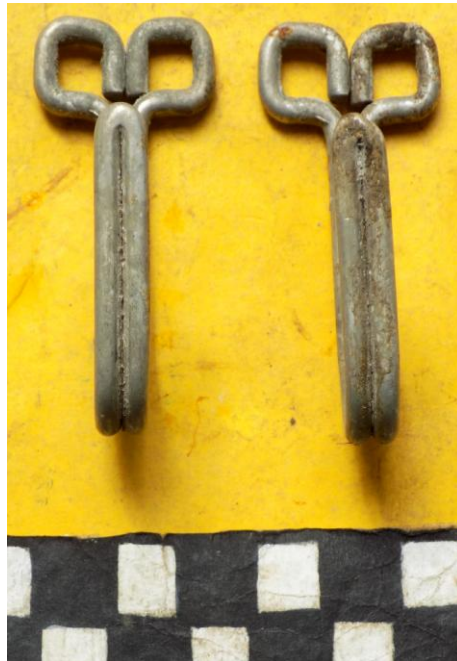
Світлина 5

Світлина 6

Світлина 7

Світлина 8

Світлина 9

Світлина 10

Світлина 11

Світлина 12

Світлина 13

Світлина 14

Світлина 15

Світлина 16

Світлина 17

Останок 2 представлений: захисний шолом моделі М 42; шкіряні у-
подібні розвантажувальні підтяжки з тисненням підприємства-виробника;
пара металевих кріплень на взуття вершника на коні (шпори).

Світлина 18

Світлина 19

Світлина 20

Знайдений в поховальній ямі супровідний матеріал свідчить, що загиблі були військовослужбовцями німецького війська. Наявність в одного із захоронених половинки військового ідентифікатора вказує на те, що хоронили вбитих інші військовики, які, залишивши одну частину військового ідентифікатора на тілі вбитого, виконали інструкцію щодо підтвердження загибелі та реєстрації місця поховання загиблого.

Таким чином, в результаті дослідження санітарного військового захоронення на **об'єкті 7** з поховальної ями було ексгумовано останки **двох осіб**.

Після завершення досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 21).

Світлина 21

Об'єкт № 8, яма 1 знаходиться в селі Хильчиці Золочівського району. Військове захоронення розташоване на сільськогосподарських угіддях з південної сторони населеного пункту, біля польової дороги, яка веде з Хильчиць до села Бунишин, а далі - в південному напрямку, до села Ясенівці. Дослідження південно-західних околиць села Хильчиці пошуковою групою ГО «Пам'ять» проводяться впродовж кількох років, адже ця місцевість у другій половині липня 1944 року стала місцем жахливих кровопролитних боїв між радянськими і німецькими військами, під час яких загинули сотні українців, воюючи в радянській РСЧА і німецько-українській 14 дивізії Зброї СС «Галичина». Пошук захоронень проводився з використанням металодетектора, який, реагуючи на різні металеві предмети військового походження, допомагав визначати місця військових санітарних захоронень.

Результативною стала чергова пошукова експедиція в околиці Хильчиць у серпні 2016 року. З допомогою металодетектора, на глибині 0,4 м від сучасної поверхні було знайдено захисний шолом німецького взірця.

При поглибленні та розширенні розкопу з'ясовуємо, що в погребній ямі знаходяться останки трьох людей. Розкопки захоронення здійснювалися поштиховим (пластовим) методом з відкриттям площини усієї могили.

Погребна яма прямокутної форми, розміром 0,8 x 1,8 м, глибина залягання долівки – 0,4 м від сучасної поверхні, захоронення має санітарний характер: тіла загиблих військовиків після бою зібрали і закопали в заделегідь підготовлену поховальну яму. Людські скелети лежали горілиць у витягнутому положенні, перекриваючи кістками нижніх і верхніх кінцівок один одного, черепними коробками скеровані на схід. Кістки скелетів збереглися добре, відповідно визначено приблизний вік загиблих. Встановлено, що вони належали особам чоловічої статі, віком від 30 до 40 років. Супровідний матеріал, який знайдено в погребній ямі, свідчить про приналежність похованих до німецьких збройних формувань. Військовий ідентифікатор, який є лише в одного з **трьох** ексгумованих, свідчить про те, що загиблій був українцем з 14 піхотної добровольчої дивізії Зброї СС «Галичина» (світлина 1).

Світлина1

Яма 2, розташована в придорожній захисній лісосмузі, на віддалі 200 м від ями 1, з південної сторони села Хильчиці (світлина 1).

Світлина 1

Місце захоронення було віднайдено за допомогою металодетектора, який відреагував на металеві предмети, що при розкопуванні виявились військовими черевиками німецького взірця, поруч з ними простежувались фрагменти людського скелета у вигляді малої та великої гомілкових кісток (світлина 2).

Світлина 2

При поглибленні та розширенні розкопу з'ясовуємо, що в погребній ямі знаходяться останки **однієї** людини. Розкопки захоронення здійснювалися поштовим (пластовим) методом з відкриттям площини усієї могили.

Погребна яма прямокутної форми, розміром 0,4 x 0,8 м, глибина залягання долівки – 0,3 м від сучасної поверхні, захоронення має санітарний характер: пошматовані і розчленовані частини тіла загиблого військовика (ймовірно в результаті вибуху артилерійського заряду) після бою зібрали і закопали на місці загибелі. Кістки скелета збереглися добре, відповідно можна стверджувати, що загиблий був особою чоловічої статі, віком від 30 до 40 років (світлина 3).

Світлина 3

Особисті речі і військове спорядження загиблого: металеві, пластмасові і цинкові гудзики до верхнього одягу; військові черевики; військовий ідентифікатор німецького зразка (світлини 4, 5, 6, 7, 8, 9).

Світлина 4

Світлина 5

Світлина 6

Світлина 7

Світлина 8

Світлина 9

Таким чином, в результаті дослідження санітарного захоронення на **об'єкті № 8 (яма 2)** було ексгумовано останки **однієї особи**. За залишками особистих речей, військового спорядження, ідентифікатора, які були на останку і поруч з ним, можна твердити, що загиблий був військовиком німецьких збройних формувань.

Після завершення досліджень місце захоронення було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 10).

Світлина 10

Яма 3 розташована на пагорбі з південно-західної сторони села Хильчиці, на відстані 150 м від дороги сполученням Красне-Золочів і 50 м від польової дороги, яка веде з Хильчиць до села Бунишин. На віддалі 200 м на південь від ями 3 розташована яма 1. Пагорб простягається в західному напрямку до села Почапи, вздовж дороги Хильчиці-Почапи.

Із свідчень учасників боїв липня 1944 року, українців з 14 дивізії Зброї СС «Галичина», яка входила до складу німецьких збройних формувань, стало відомо, що через пагорб, який простягнувся зі сходу від села Хильчиці і на захід до села Почапи, долаючи вогневі заслони радянської РСЧА, пробивались розрізнені німецькі підрозділи, які через села Бунишин та Ясенівці намагалися вийти з оточення радянських військ. Вздовж пагорба була розміщена польова фортифікаційна лінія оборони з стрілецькими шанцями, кулеметними гніздами і бліндажами. При спробах пройти через пагорб, в бойових зіткненнях з вояками РСЧА загинуло багато німецьких військовиків, які своєю смертю забезпечили прохід іншим підрозділам. Прорив через радянський вогневий заслін був настільки короткотривалим, що німецькі вояки навіть не збирали і не хоронили своїх загиблих. Цю

роботу пізніше виконало місцеве населення, яке боялось розповсюдження різних інфекцій, викликаних розкладанням тіл. Відповідно, військові ідентифікатори, які знаходять при ексгумації останків у цій місцевості, є цілими!

Масове військове санітарне захоронення пошуковцям ГО «Пам'ять» вдалось віднайти завдяки металошукачеві, який відреагував на предмет військового походження. На глибині 0,4 м від сучасної поверхні було виявлено металевий ящик для набоїв до німецького кулемета МГ – 34/42 (світлина 1).

Світлина 1

При поглибленні і розширенні розкопу було натраплено на металевий циліндр для зберігання протигазної маски, захисний шолом – знайдені предмети теж німецького зразка (світлина 2).

Світлина 2

Продовживши дослідження місця знахідки, натрапляємо на фрагменти кісток людського скелета у вигляді черепної коробки людини. При поглибленні розкопу встановлено, що у ямі знаходяться фрагменти скелетів не менше, як двох осіб (світлина 3).

Світлина 3

Розкопки захоронення здійснювалися поштиховим (пластовим) методом з відкриттям площі усієї могили.

Поховальна яма прямокутної форми, розміром 10 x 2,5 м, глибина залягання долівки – 1,5 м від сучасної поверхні, захоронення має санітарний

характер: тіла загиблих військовиків після бою зібрали і закопали в ямі, в якій був розташований бліндаж вояків РСЧА. Про це свідчать форма і розміри ями, наявність ходів сполучень, які вели від військових шанців до бліндажа, та побутові речі, знайдені при розкопуванні місця захоронення: пляшки з-під алкогольних напоїв; фарфорові тарілки, миски, горнятка цивільного походження; пляшки з-під парфумів; плівковий фотонегатив; бліндажна гасова лампа, виготовлена з гільзи від 45-міліметрової радянської протитанкової гармати; одна скляна та одна пластмасова чорнильніці (світлина 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16) .

Світлина 4

Світлина 5

Світлина 6

Світлина 7

Світлина 8

Світлина 9

Світлина 10

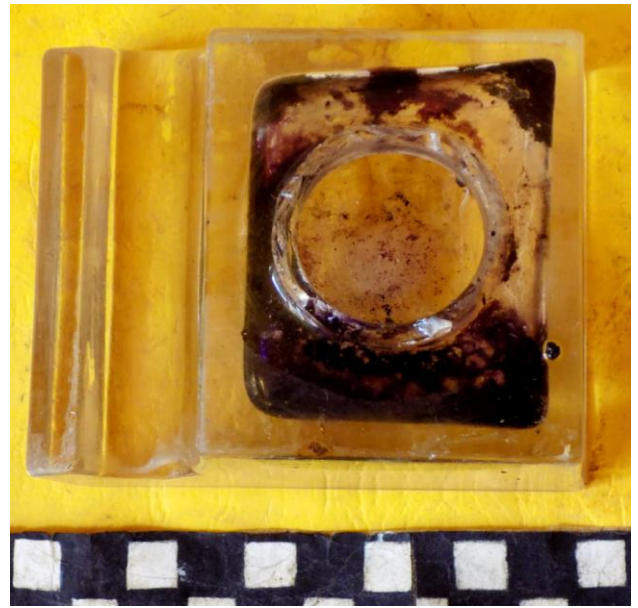
Світлина 11

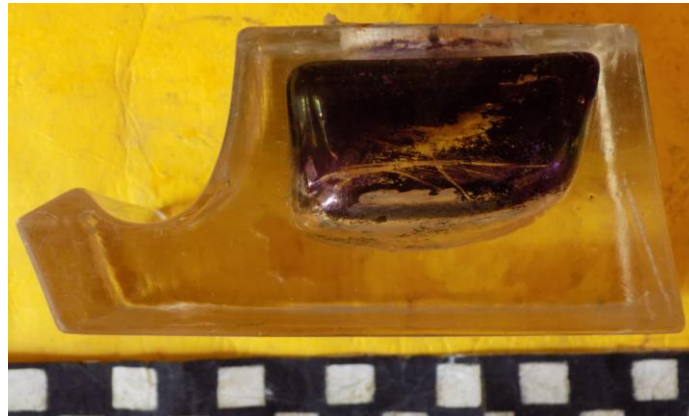
Світлина 12

Світлина 13

Світлина 14

Світлина 15

Світлина 16

Дослідженням поховальної ями та людських останків встановлено, що масове захоронення тіл загиблих вояків було здійснено жителями села Хильчиці, які за кілька днів після завершення боїв зібрали тіла убитих вояків та в хаотичному порядку їх закопали. Людські скелети лежали у різних положеннях, в два, три шари, перекриваючи кістками скелетів один одного. Черепними коробками покладені в різні сторони. Кістки скелетів збереглися добре, відповідно можна визначити приблизний вік загиблих. Встановлено, що це особи чоловічої статі, віком від 20 до 40 років (світлина 17).

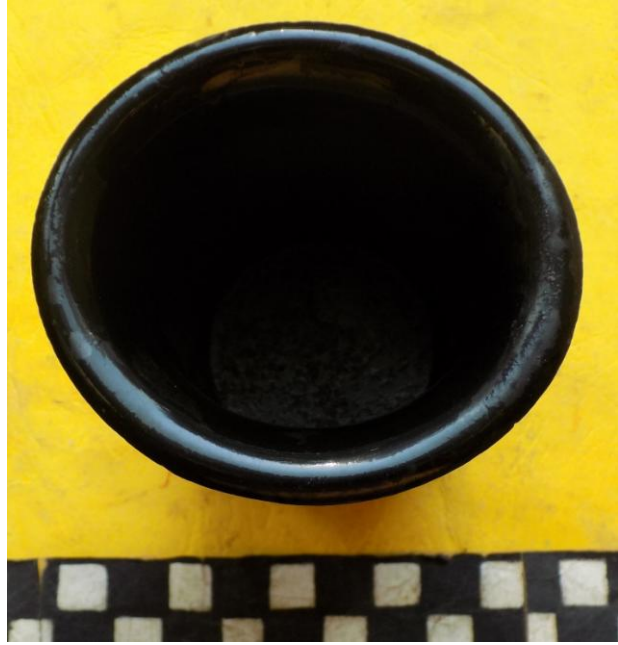

Світлина 17

Супровідний матеріал, який знайдено в погребній ямі, свідчить про приналежність похованих до німецьких збройних формувань. Є також залишки військового однострою та спорядження вояка радянської РСЧА. Особисті речі і військове спорядження загиблих: металеві, алюмінієві, цинкові мундирні гудзики, пофарбовані в захисний колір; пластмасові, алюмінієві, цинкові гудзики до штанів та сорочки; фрагменти мундирних накомірних петлиць та погонів; алюмінієві, металеві мундирні гачки для підтримання пояса зі спорядженням; захисні шоломи моделі М 40, М 42; ємності для зберігання жиру, масла; перстні, обручки; натільні релігійні медальйони; кишенькові ліхтарики; батарейки до ліхтариків; шкіряні і брезентові пояски для спорядження; алюмінієві та металеві ложки-виделки; гребінці; зубні щітки; тюбики з зубною пастою; металеві та з нержавіючої сталі відкривачки; плоскогубці; олівці і чорнильні ручки; фляги-індивідуальні ємності для зберігання води; алюмінієві та бакелітові горнятка до фляг; нерозламані військові ідентифікатори (світлина 18-38).

Світлина 18

Світлина 19

Світлина 20

Світлина 21

Світлина 22

Світлина 23

Світлина 24

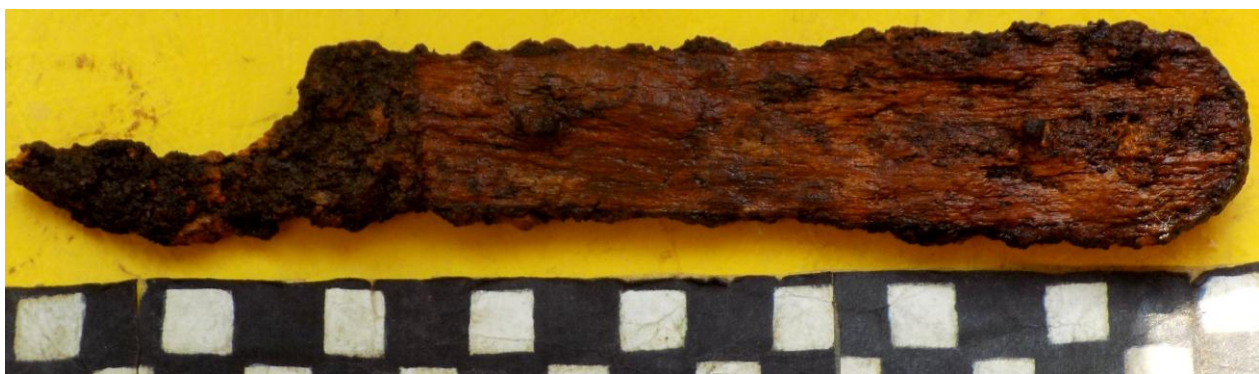
Світлина 25

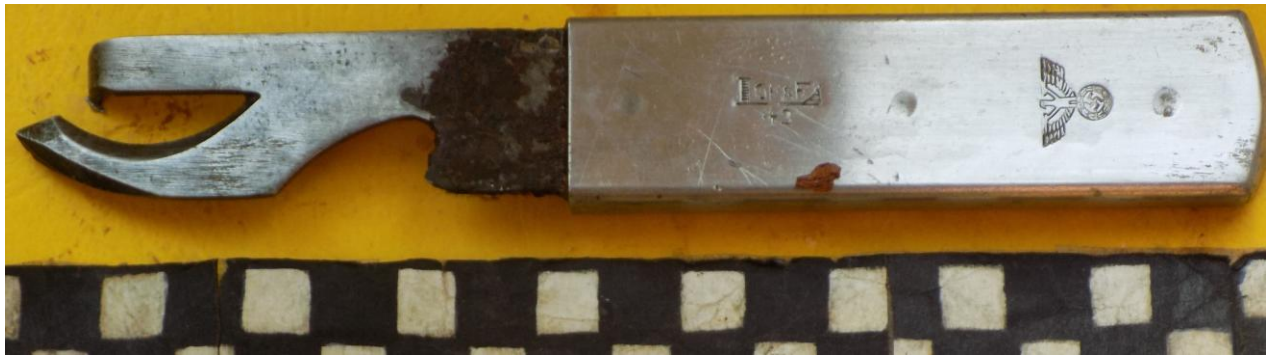
Світлина 25

Світлина 26

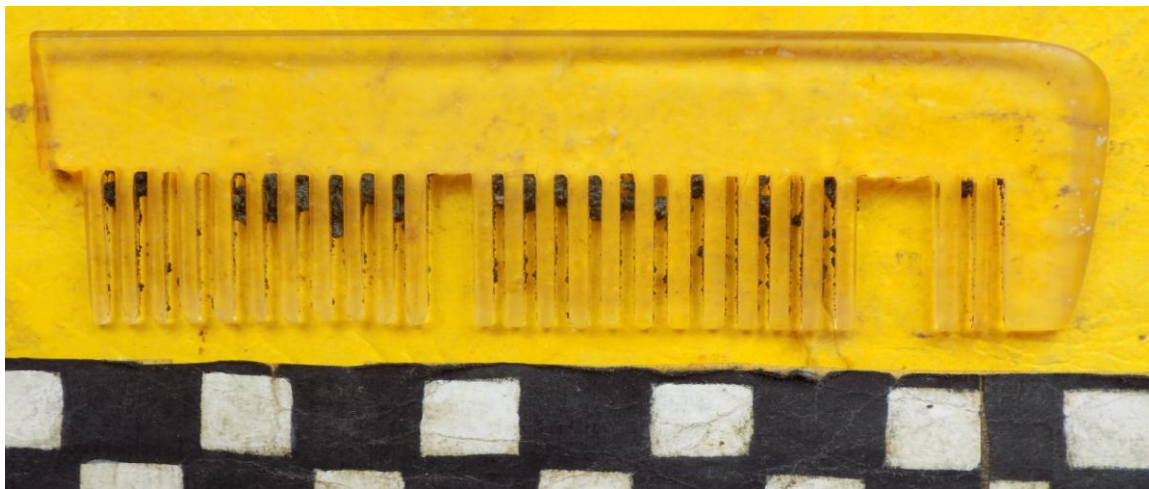
Світлина 27

Світлина 28

Світлина 29

Світлина 30

Світлина 31

Світлина 32

Світлина 33

Світлина 34

Світлина 35

Світлина 36

Світлина 37

Світлина 38

Світлина 39

Світлина 40

Світлина 41

Світлина 42

Світлина 43

Світлина 44

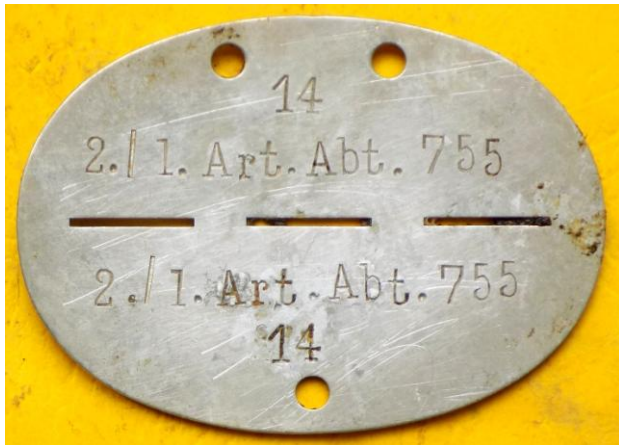
Світлина 45

Світлина 46

Світлина 47

Світлина 48

Світлина 49

Світлина 50

Світлина 51

Світлина 52

Світлина 53

Світлина 54

Світлина 55

Світлина 56

Світлина 57

Світлина 58

Світлина 59

Світлина 60

Світлина 61

Світлина 62

Світлина 63

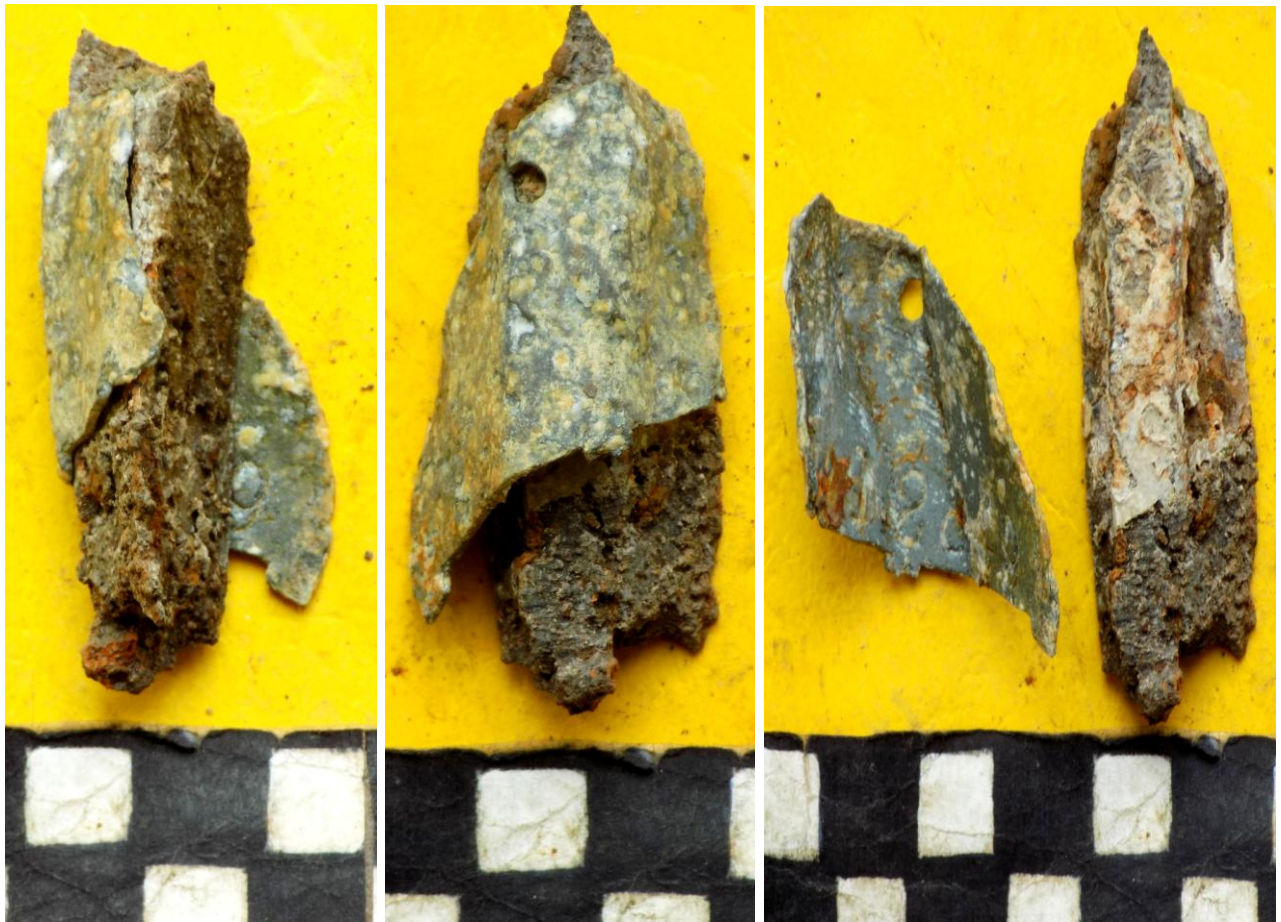
Світлина 64

Світлина 65

Світлина 66

Світлина 67

Таким чином, в результаті дослідження санітарного захоронення на **об'єкті № 8 (яма 3)** було ексгумовано останки **сорока однієї особи**. За залишками особистих речей, військового спорядження, ідентифікаторів, які були на останках і поруч з ними, можна стверджувати, що загиблі були військовиками німецьких збройних формувань. **Десять** особистих номерних знаків (військових ідентифікаторів) мають цифри та літери, які пов'язують загиблих з українською піхотною добровольчою дивізією Зброї СС «Галичина». Наявність в захороненні супровідного матеріалу радянського зразка вказує на те, що **один** з похоронених тут був вояком РСЧА.

Після завершення досліджень місце захоронення було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 68).

Світлина 68

Отже, в результаті досліджень санітарних необлікованих захоронень в селах Поляни, Почапи, Хильчиці Золочівського району, на **трьох** досліджуваних об'єктах з **п'яти** поховальних ям ексгумовано останки **48** військовиків німецьких збройних формувань і **1** останок військовослужбовця радянської Червоної Армії.

Вилучені з санітарних захоронень людські останки пронумеровано і упаковано згідно «Тимчасового порядку здійснення на території України пошуку, ексгумації, перепоховання останків осіб, які загинули внаслідок воєн, депортацій та політичних репресій і впорядкування місць їх поховання». Процес розкопок зафіксовано на фотокамеру. Після завершення досліджень місця поховань були рекультивовані і відновлені у первісному вигляді.

Останки **37 вояків** німецьких і **1 вояка** радянських збройних формувань, ексгумовані у селах Поляни, Почапи, Хильчиці, передано представнику Німецької Народної Спілки по догляду за військовими похованнями в Україні для захоронення на збірному військовому цвинтарі вояків німецького «Вермахту» у с. Потелич Жовківського району.

Останки **одинадцяти** вояків 14 української добровольчої піхотної дивізії військ СС «Галичина» перепоховано 23 липня 2017 року на військовому цвинтарі вояків дивізії «Галичина» в селі Червоне Золочівського району. Перепоховання відбулось за участі місцевих громад, керівництва району та області (світлина 1, 2).

Світлина 1

Світлина 2

Директор ТЗОВ «Українська Пам'ять»

Любомир Горбач